

دیدگاه ها

شماره: ۸۰۸	
تاریخ: ۱۳۹۶/۰۷/۰۳	موضوع: تدارک پیش نیازهای آزادسازی و اصلاحات ساختاری در طول اجرای برنامه ششم توسعه
تهیه و تنظیم: محمد رضا صادقی فروشانی	
توضیح اجمالی: تجارب گذشته نشان می دهد که انجام قیمت گذاری های ادواری از سوی نهادها و سازمان های اجرایی و حتی مجلس شورای اسلامی در طرح تثبیت قیمت ها، تأثیرات قابل ملاحظه ای در عملکرد اقتصادی کشور داشته است اما اقتصاد کشور به اهداف موردنظر نرسیده است از طرفی اجرای سیاست های آزادسازی در کشور نیز اهداف مورد انتظار از قبیل تخصیص بهینه منابع، ارتقای بهره وری و اصلاح الگوی مصرف را محقق نکرده است و بعضا در نتیجه آن، پیامدهایی مانند افزایش قیمت را شاهد بوده ایم. شاید به تقریب بتوان گفت هر بخشی از اقتصاد که در چارچوب سیاست های کنترل دستوری قیمت ها قرار گرفته است به نحوی با ناکارآمدی و بهره وری پایین دست و پنجه نرم می کند و بالعکس بخش هایی که تحت حمایت دولتی و کنترل دستوری قیمت نبوده اند جزو کارآمدترین و موفق ترین بخش ها در تولید و صادرات رقابتی بوده اند. محصولات کشاورزی و دامی، بخش خدمات و همچنین برخی صنایع نظیر صنایع شکلات سازی و ... را از جمله این بخش های موفق می توان نام برد. در برنامه ها و تصمیمات اقتصادی کشور نیز حسب ادوار مختلف، توصیه به هر دو رویکرد کنترل قیمت ها و یا آزادسازی شده است. اما بدلیل نبود سیاستی جامع و منسجم در این زمینه، نه تنها منجر به تنظیم بازار یا افزایش تولید و بهره وری نگردید بلکه هر دو رویکرد نتیجه و عارضه ای مشابه (افزایش قیمتها) برجای گذاشت. به عنوان مثال بالاتر رفتن هزینه ها از قیمت های مصوب، در فضای ممنوعیت افزایش قیمت ها در ابتدای دهه ۹۰ و عدم امکان تداوم حمایت ها، راهی جز تعطیلی کارخانه ها و بیکاری کارگران باقی نگذاشت. آموزه های علم اقتصاد و همچنین اتکاء به تجربیات گذشته، بیانگر آن است که کنترل دستوری قیمتها موجب افزایش کارایی در اقتصاد نخواهد شد بلکه واقعی شدن قیمت ها به تدریج و در یک فرآیند میان مدت و بلند مدت موجب تغییر تکنولوژی تولید و افزایش بهره وری خواهد شد و موجب بکار افتادن چرخ های تامین مالی و سرمایه در گردش و تزریق انگیزه توسعه فعالیت به واحدهای تولیدی خواهد شد. لازم به ذکر است نباید تصور شود که صرف انجام اصلاحات در سیاست های کلان می تواند به صورت یک سویه و تنها شرط لازم، منجر به تغییرات مطلوب در حوزه های بخشی و طرف عرضه شود، بلکه شرط کافی توفیق در این حوزه، هماهنگی و همزمانی اعمال اصلاحات یاد شده منطبق با سیاست صنعتی، سیاست تجاری و سیاست فناوری هدفمند و برنامه ریزی شده خواهد بود که از الزامات توسعه رقابت پذیری و رشد اقتصادی پایدار می باشند.	
نکات کلیدی: الف: پیش نیازها: اجرای سیاست آزادسازی بایستی پس از اجرای خصوصی سازی واقعی و تثبیت اقتصادی نظیر مراقبت از تورم، خروج از رکود، واقعی کردن نرخ ارز، تعرفه ها و سود بانکی منطبق با سیاست صنعتی، تجاری و فناوری کشور صورت گیرد تا به تدریج مزایا و فواید اجرای این سیاست در فرآیندی میان مدت ظاهر گردد. ۱- ضرورت انجام تثبیت اقتصادی قبل از آزادسازی: در اقتصادی که در شرایط گذار از تحریم، رکود تورمی و نرخ ارز و بهره بلامتکلیف قرار دارد لزوما آزادسازی نتایج مورد انتظار را فراهم نخواهد آورد. لذا ابتدا بایستی نسبت به اجرای طرح های تثبیت و اصلاحات ساختاری در زمینه مراقبت از خیزش تورم، رفع رکود، واقعی کردن نرخ ارز و متناسب با آن تعرفه های گمرکی، اصلاح نظام بانکی و نرخ بهره، توسعه نظام بیمه ای و تدوین سازوکار حمایت هدفمند از اقشار آسیب پذیر در کشور اقدام نمود و سپس به اجرای آزادسازی پرداخت. ۲- ضرورت پیشبرد خصوصی سازی واقعی و رقابتی شدن نسبی اقتصاد: عدم اجرای پیش نیازهای آزادسازی، منجمله خصوصی سازی واقعی (در مدیریت و نه فقط در مالکیت) موجب بروز تبعات منفی نظیر افزایش قیمت ها و فسادهای ناشی از کارکرد انحصارات خواهد شد. ۳- ضرورت نگاه بلند مدت به سیاست آزادسازی اقتصادی: آزادسازی در بلندمدت موجب افزایش عرضه کل در اقتصاد خواهد شد. اجرای این سیاست مانند اجرای هر سیاست دیگر، می تواند در کوتاه مدت دارای تبعات و عوارض منفی باشد و لذا بایستی مانند اجرای سیاست های تعدیل، قبل از تدارک پیش نیازها، این سیاست را اجرایی نمود و یا به محض مشاهده برخی عوارض، از تداوم اجرای آن صرفنظر نمود بلکه بایستی نسبت به تداوم سیاست تا رفع عوارض کوتاه مدت و ظهور آثار مورد انتظار اقدام نمود و بجای متوقف نمودن اجرای سیاست بایستی حسب اقتضاء هرگونه بازخورد اصلاحی را از طریق سازوکارهای بیمه ای و حمایتی تعبیه شده در سیستم خصوصا برای اقشار تحت حمایت و آسیب پذیر، جبران نمود. بدیهی است که در اجرای این سیاست بایستی هماهنگی و رعایت تناسب در تمامی شاخص های کلان اعم از نرخ ارز، بهره، تعرفه و همچنین سیاست های توسعه ای نظیر سیاست صنعتی، سیاست تجاری و سیاست فناوری و ... مدنظر قرار گیرد. در غیر این صورت منجر به نتیجه مطلوب نخواهد شد و انحراف در قیمتها از بخشی به بخش دیگر منتقل خواهد شد. لازم به ذکر است تثبیت دستوری قیمت ها و نرخ ارز اگرچه در کوتاه مدت، ممکن است مفید به نظر برسد، لکن در بلندمدت به تحریف شدید قیمت ها منجر شده و تبعات و هزینه هایی نظیر کاهش صادرات غیرنفتی، آلودگی محیط زیست، افزایش قاچاق و غیر رقابتی شدن صنایع را به دنبال خواهد داشت. اینها دام هایی هستند که از افتادن در آنها باید پرهیز کرد. ۴- لزوم همزمانی سیاست آزادسازی با اصلاحات تعرفه ای و ارزی: قیمت داخلی بسیاری از کالاهای وارداتی که در حال حاضر بواسطه وضع تعرفه های بالا، در سطحی بالاتر از قیمت های جهانی قرار دارد (نظیر اتومبیل، لوازم خانگی و ...) در آزادسازی بایستی مورد توجه قرار گیرد. لذا تعیین	

دیدگاه ها

نرخ تعرفه موثر و نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق بازرگانی خاص هر یک از گروه های کالایی مد نظر در آزاد سازی تعیین کننده خواهد بود.

۵- لزوم همزمانی اعمال سیاست های کلان در انطباق با سیاست صنعتی، تجاری و فناوری:

اگرچه مورد اجماع است که اصلاحات در سیاست های کلان می تواند زمینه ساز تغییرات در حوزه های بخشی و طرف عرضه باشد ولی نباید تصور نمود که اعمال یک سوپیه این سیاست ها بدون هماهنگی با سیاست صنعتی، تجاری و فناوری ما را به نتیجه مطلوب رهنمون خواهد کرد بلکه اجرای اصلاحات ساختاری در حوزه سیاست های کلان بایستی در هماهنگی با سیاست صنعتی، تجاری و فناوری صورت پذیرد.

ب- تبعات مثبت اجرای سیاست آزادسازی:

افزایش بهره وری واحدهای تولیدی و تامین مالی تولید: واقعی شدن قیمت ها به تدریج و در یک فرآیند میان مدت و بلند مدت زمینه لازم برای تغییر تکنولوژی تولید، افزایش بهره وری، اصلاح یا کاهش مصرف حامل های انرژی، امکان تولید کالاها در سطح استانداردهای مطلوب جهانی و نهایتاً افزایش عرضه کل در اقتصاد را فراهم می کند. همچنین با اجرای آزادسازی، چرخ های تامین مالی و سرمایه در گردش مورد نیاز بکار خواهد افتاد و با رفع مخاطره زیاندهی، انگیزه توسعه فعالیت به واحدهای تولیدی تزریق خواهد شد

اصلاح قیمت های نسبی و کارایی تخصیص منابع: آزادسازی موجب اصلاح قیمت های نسبی و علامت دهی صحیح تر اقتصاد به بنگاه های تولیدی و کارایی در تخصیص منابع و تولید کالاهای صادرات محور و با کیفیت خواهد شد ضمن اینکه با کاهش اختلاف قیمت های داخلی با قیمت های جهانی انگیزه و سود آوری قاچاق کاهش خواهد یافت. اجرای چنین سیاستی بواسطه وجود فضای رقابتی در بلندمدت موجب افزایش بهره وری و کارایی اقتصادی و متعادل شدن سطح عمومی قیمت ها خواهد شد.

ج- تبعات منفی اجرای سیاست آزادسازی:

کاهش احتمالی صادرات و افزایش واردات در کوتاه مدت: با فرض یکسان بودن نرخ ارز در قبل و حین اجرای آزادسازی، بطور طبیعی در کوتاه مدت و قبل از بهبود بهره وری و تغییر تکنولوژی های تولید، همزمان با افزایش برخی قیمت های داخلی، انگیزه صادرکنندگان برای فروش کالاهای صادراتی در داخل بواسطه کسب سود بیشتر و کاهش رقابت پذیری کالاهای داخلی، افزایش می یابد و به دلیل کاهش نسبی قیمت کالاهای وارداتی نسبت به کالاهای تولید داخل، موجبات از مزیت افتادن تولیدات داخلی در مقایسه با کالاهای وارداتی خواهد شد و نتیجتاً واردات افزایش خواهد یافت. در این موارد اتخاذ سیاست ارزی و تعرفه ای مناسب در هنگام آزادسازی نقش تعیین کننده ای خواهد داشت.

امکان بروز شوک های تورمی در اثر آزاد سازی

اثرات مستقیم و غیر مستقیم آزادسازی که نقش اساسی در تولید سایر کالاها دارند بر سطح عمومی قیمت ها موضوعی است که بایستی به آن توجه نمود. تغییر قیمت کالاهای واسطه ای علاوه بر تاثیر مستقیم موجب افزایش قیمت کالاهای مصرفی و در نهایت موجب شکل گیری انتظارات تورمی خواهد شد. لذا ضمن توجه به رفع موانع در فضای کسب و کار و پیگیری توسعه شرایط رقابتی در کشور، بدیهی است در بازارهایی که کماکان انحصاری می باشند همچنان تداوم سیاست نظارت و قیمت گذاری ضروری می باشد.

کاهش قدرت خرید اقشار و دهک های آسیب پذیر:

در صورت اجرای ناقص سیاست آزادسازی و در صورت فراهم نبودن پیش نیازهای آن، مجدداً موضوع حفظ قدرت خرید اقشار آسیب پذیر جامعه و همچنین موضوع امنیت غذایی و تجدید و تشدید نقش سازمانهای نظارتی به دغدغه هر روزه مسئولین خصوصاً منازعات گروه های سیاسی رقیب تبدیل خواهد شد. اجرای آزادسازی، مشروط بر شناسایی و حمایت از چهار دهک فقیر، می تواند موجب کاهش فشار ناشی از افزایش قیمت ها بر این اقشار شود.

بر این اساس، پیشنهاد می شود اجرای سیاست آزادسازی، بدور از هرگونه شتاب زدگی و ضمن پرهیز از اتلاف وقت و با مهیا نمودن شرایط لازم و کافی در طول برنامه ششم توسعه بصورت گزینشی، پلکانی و زمان بندی شده با تدبیر و مآل اندیشی و با استفاده از تجربیات سایر کشورها در اولویتهای کاری دولت دوازدهم قرار گیرد.